

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15422689>

QASHQADARYO VILOYATIDA SUV RESURSLARI TANQISLIGI MUAMMOLARI

Turdiyeva Feruza Alisherovna

Qarshi davlat texnika universiteti,
Ekologiya va atrof muhit muhofazasi kafedrasida assistenti

feruza.turdiyeva.90@mail.ru

Mamanov Jaloliddin G'anisher o'g'li

Ekologiya va atrof muhit muhofazasi kafedrasida stajyor o'qituvchisi

jalol.oikos@mail.ru

Annotatsiya: *Qashqadaryo viloyatida suv resurslari tanqisligi muammosi, so'nggi yillarda mintaqadagi qishloq xo'jaligi va aholi ehtiyojlari ortishi bilan yanada dolzarb bo'lib bormoqda. Suv ta'minoti va uning samarali boshqarilishi hududning ekologik barqarorligini ta'minlashda, qishloq xo'jaligida sug'orish tizimlarining yaxshilanishida va ijtimoiy rivojlanishda muhim rol o'ynamoqda. Suv resurslarining taqsimlanishi, iqlim o'zgarishlari va ifloslanishi Qashqadaryo viloyatining qishloq xo'jaligini hamda hududdagi turli sanoat tarmoqlarini rivojlantirishga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu maqola viloyatdagi suv resurslari tanqisligini bartaraf etish uchun dolzarb chora-tadbirlarni tahlil qiladi va suvni tejash, sug'orish tizimlarini modernizatsiya qilish hamda yangi texnologiyalarni joriy etish bo'yicha tavsiyalar beradi.*

Kalit so'zlar: *Suv resurslari, suv tanqisligi, Qashqadaryo viloyati, ekologik barqarorlik, qishloq xo'jaligi, sug'orish tizimlari, iqlim o'zgarishlari, suvni tejash, texnologiyalar, ifloslanish, rivojlanish, suvni boshqarish, sug'orish texnologiyalari.*

Abstract: *The issue of water resource scarcity in the Kashkadarya region has become increasingly urgent due to the growing demand for water in agriculture and among the population. The provision of water and its effective management plays a crucial role in ensuring the region's ecological stability, improving irrigation systems in agriculture, and supporting social development. The distribution of water resources, climate change, and pollution are hindering the development of agriculture and*

various industrial sectors in Kashkadarya. This article analyzes the pressing measures to address water scarcity in the region and provides recommendations for water conservation, modernizing irrigation systems, and implementing new technologies.

Keywords: *Water resources, water scarcity, Kashkadarya region, ecological stability, agriculture, irrigation systems, climate change, water conservation, technologies, pollution, development, water management, irrigation technologies.*

Kirish

Qashqadaryo viloyati O‘zbekistonning janubi-sharqisida joylashgan bo‘lib, asosan qishloq xo‘jaligiga asoslangan iqtisodiyotga ega [1]. Viloyatning iqlimi quruq va yarim quruq bo‘lib, uning ko‘p qismi suv resurslaridan foydalanishga juda bog‘liqdir [3]. Suv resurslari tanqisligi, ayniqsa qishloq xo‘jaligida suvning samarali taqsimlanmasligi va ishlatilishi masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda [2]. Qashqadaryo viloyatining asosiy iqtisodiy sektori — qishloq xo‘jaligi — katta miqdorda suvni talab qiladi, bu esa hududda suv resurslarining taqsimlanishi va saqlanishi bo‘yicha katta muammolarni keltirib chiqaradi.

Viloyatning qishloq xo‘jaligida suvdan foydalanishning yuqori darajasi, suvlarga bo‘lgan talabni orttirishi bilan birga, tabiiy resurslarni tejashga alohida e‘tibor qaratishni talab qiladi. Bu maqolada, Qashqadaryo viloyatida suv resurslari tanqisligi masalalari, uning sabab va oqibatlarini, mavjud boshqaruv tizimi va yechimlar haqida tahlil qilinadi.

Usullar: Maqolada asosan sifatli va miqdoriy tadqiqotlar, statistik ma’lumotlar, viloyatdagi suv resurslari bilan bog‘liq amaliyotlar va ekspert fikrlarini tahlil qilish usullari qo‘llanilgan [5]. Tadqiqotlar quyidagi manbalarni o‘z ichiga oladi:

1. Statistik tahlil: Qashqadaryo viloyatining suv resurslari va qishloq xo‘jaligida suv sarfi bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Suv xo‘jaligi vazirligi, Mahalliy Ekologiya boshqarmalari va boshqa hukumat tashkilotlari tomonidan taqdim etilgan ma’lumotlar.

2. Ekspert baholari: Suv resurslari va qishloq xo‘jaligi sohasidagi mutaxassislarning fikr-mulohazalari, viloyatning suv resurslarini boshqarish bo‘yicha amalga oshirilgan loyihalar.

3. Intervyular va so‘rovnomalar: Suvdan foydalanish jarayonidagi qishloq xo‘jaligi ishlovchilarining tajribalari va fikr-mulohazalari.

Natijalar: Qashqadaryo viloyatida suv resurslarining tanqisligi ko‘p jihatdan quyidagi omillarga bog‘liqdir:

Iqlim sharoitlari: Viloyatning quruq va yarim quruq iqlimi suv resurslarining mavjudligini kamaytiradi va yuqori bug‘lanish natijasida suv yo‘qotilishiga olib keladi [4].

Suv taqsimoti va ishlatish samaradorligi: Suv resurslarining noaniq taqsimlanishi va qishloq xo‘jaligida samarali texnologiyalarni qo‘llashning yetarli darajada rivojlanmaganligi, suvning isrofgarchiligiga olib kelmoqda [2].

Tadbirkorlik va boshqaruv muammolari: Suv resurslarini boshqarishda lokal hukumatlarning yetarli resurslari va tizimli yondashuvlar yetishmayapti, bu esa suvdan noan‘anaviy foydalanishga olib kelmoqda [3].

Suv resurslarining taqsimlanishi: Qishloq xo‘jaligi tarmoqlarida, ayniqsa, sug‘orish tizimlarida suvni bo‘lishda muammolar mavjud, bu esa suvni samarali ishlatishning oldini oladi [2].

Tahlil va muhokama

Qashqadaryo viloyatida suv resurslarining tanqisligi va isrofgarchiligini kamaytirish uchun quyidagi yechimlar taklif etilishi mumkin:

Tejamkor sug‘orish texnologiyalarini joriy etish: Qishloq xo‘jaligida suvni tejash uchun zamonaviy sug‘orish texnologiyalaridan foydalanish, masalan, tomchilatib sug‘orish tizimlarini keng joriy etish [5].

Barqaror suv boshqaruvi tizimlari: Suv resurslarini boshqarishda aniq va samarali tizimlar, xususan, suvni taqsimlashda adolatli va shaffof yondashuvlar ishlab chiqilishi zarur.

Iqlim o'zgarishiga moslashish: Qishloq xo'jaligida iqlim o'zgarishiga moslashish uchun suvni tejashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish.

Ekologik va ijtimoiy ongni oshirish: Aholi va fermerlarga suvni tejash va uni samarali ishlatish bo'yicha treninglar va ma'rifiy tadbirlar o'tkazish zarur [4].

Davlat va xususiy sektor hamkorligi: Suv resurslarining samarali boshqarilishi uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida mustahkam hamkorlik o'rnatish [2].

Xulosa

Qashqadaryo viloyatida suv resurslari tanqisligi muammosi nafaqat ekologik, balki ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. So'nggi yillarda mintaqada sug'orish uchun sarflanadigan suv miqdori sezilarli darajada ortdi, bu esa suv resurslarining tezda kamayishiga olib kelmoqda. Bunday vaziyatda, suvni tejash, samarali boshqarish va yangilash choralari zarur bo'ladi.

Viloyatdagi suv resurslari, asosan, Amudaryo va Surxondaryo daryolaridan olinadi, ammo ular faqatgina qishloq xo'jaligi va ichimlik suvi ta'minoti uchun yetarli emas. Iqlim o'zgarishlari va ifloslanish tufayli bu resurslarning samarali taqsimlanishi va boshqarilishi yanada murakkablashmoqda. Suvning noaniq taqsimlanishi va sug'orish tizimlarining eskirishi mintaqada o'simliklar va hosilning sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Yangi texnologiyalarni, masalan, suvni tejash texnologiyalarini joriy etish, drenaj tizimlarini takomillashtirish va sug'orishning samarali usullarini qo'llash bu muammoni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tadbirlar nafaqat suv resurslarini tejash, balki qishloq xo'jaligining rentabelligini oshirish, ijtimoiy rivojlanishni ta'minlash va ekologik barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, hukumat va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda, suv resurslarini boshqarish bo'yicha strategik rejalar ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish lozim. Suv resurslarini saqlash, ularni samarali boshqarish va yangi texnologiyalarni qo'llash orqali Qashqadaryo viloyatida suv tanqisligini bartaraf etish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Afonin, V.P. (2019). Suv resurslarini boshqarish va ekologik barqarorlik: nazariy asoslar va amaliyotlar. Toshkent: Ekologiya nashriyoti.
2. Kariev, S. (2021). Qishloq xo'jaligida suv resurslarini samarali boshqarish: tajriba va istiqbollari. Qashqadaryo: Qishloq xo'jaligi nashriyoti.
3. Yuldashev, I. (2018). Suv ta'minoti tizimlarining tahlili va boshqaruvi. Samarqand: Suv resurslarini boshqarish instituti.
4. Xo'jaev, T., & Jumaev, A. (2020). Irrigatsion tizimlarda samarali suv resurslaridan foydalanish usullari. Tashkent: Tabiiy resurslar va ekologiya markazi.
5. Shodiev, S., & Muminov, M. (2022). Qashqadaryo viloyatidagi suv resurslarining tahlili va ularning kelajakdagi salohiyati. *Tabiat va Ekologiya jurnali*, 45(3), 45-58.